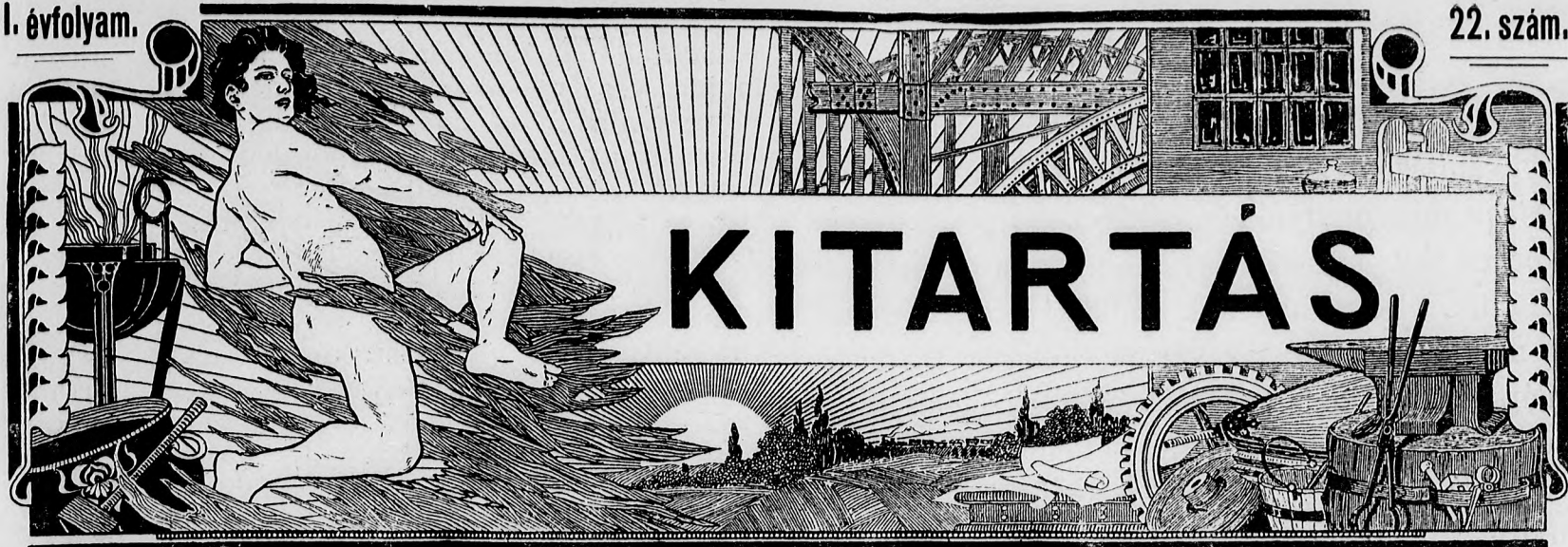

1900

1899. szeptember hó 17-én.

I. évfolyam.

22. szám.

Vasutasok, gyári és ipari alkalmazottak és munkások hetilapja.

MEGJELENIK VASÁRNAPONKINT.

Előfizetési díj:
 Helyben és vidéken postaküldéssel . . . 12 frt.
 Az előfizetők baleset általi halál, állandó vagy részleges munkaképtelenség esetére a *Nemzeti Baleset Biztosító Részvénytársaságnál* 2000 koronára vannak biztosítva.

Felelős szerkesztő:
benedekfalvi dr. LUBY GYULA,
 köz- és váltó-ügyvéd,
 a m. kir. államvasutak titkára.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
 VIII. ker., Köztemető-út 3. sz.

Köszönetnyilvánítás.

Alólirott 1899. évi május hó 1-től kezdve a „*Kitartás*“ előfizetője vagyok, s mint ilyen baleset ellen biztosítva lettem.

F. évi június hó 23-án, tehát akkor, midőn még csak két havi előfizetési díjat, vagyis összesen 2 frtot fizettem be, Rákos állomáson tolatás közben a mozdony kerekei alá kerültem s *balkaromat* elvesztettem.

Súlyos balesetemben segítségemre jött azonban a „*Kitartás*“ — a mely — miután a biztosító társaságnál ügyem lebonyolítását *sanyarú helyzetemre* való tekintettel *be nem várhattam* — nekem a kötvény szerint járó 500, azaz **ötszáz forintot** mai napon főpénztárosa által kifizettette.

Mély hálával eltelve mondok köszönetet ezen nemes tényért a „*Kitartás*“ szerkesztőségének, mert az összeg *előlegezése* által engemet és családomat a **legnagyobb nyomortól** mentett meg.

Kelt Budapesten, 1899. szeptember hó 11-én.

Dr. Luby Gyula,
tanu.

Gombás Károly,
tanu.

× × × azaz *Mikulcsik István,*

Dr. Luby Gyula,
néviró.

Bélyeg helye

A mai napon 843/1899. ügyszám alatt felvett jegyzőkönyv alapján ezennel tanusítom, hogy írni nem tudó Mikulcsik István vasúti mozdonyfűtő, budapesti lakos (Rákos, fűtőházi telep), kinek személyazonosságát dr. Luby Gyula ügyvéd úr, budapesti lakos (VIII., József-körút 45. szám) és Gombás Károly úr, vasúti fűtőházi számtiszt, budapesti lakos (Rákos, fűtőházi telep) általam személyesen ismert tanuk igazolták, — a fentebbi köszönetnyilvánítást, — miután azt, ügyfélnek, nevezett azonossági miűt egyúttal alkalmazott ügyleti tanuk előtt felolvastam és megértelmeztem, — kézjegyével előttem sajátkezűleg írta alá, — mely kézjegy mellé az ügyfél nevét dr. Luby Gyula úr tanu írta.

Budapesten, ezernyolczszáz kilenczvenkilencz (1899.) évi szeptember hó tizenegyedik (11.) napján.

Dr. Cottely Géza,
kir. közjegyző.

Pecset helye

Gyors segély.

A mint a lapunk élén közölt köszönetnyilvánításból is láthatják előfizetőink, *Mikulcsik István* mozdonyfűtőnek, a kinek karját szolgálat közben ért baleset folytán amputálni kellett, kifizettük a kötvényben kitüntetett 1000 koronát, a nélkül, hogy végig vártuk volna a Biztosító-Társulat hosszadalmas eljárását. Kivételesen tettük ezt, tekintettel a szerencsétlenül járt munkás sanyarú helyzetére. Láthatják előfizetőink, mennyire szívélyesen hordjuk tagjaink sorsát, midőn szemünk előtt tartva a közmondást: kétszer ad, ki rögtön ad, azonnal segélyére siettünk szerencsétlenül járt tagtársunknak. Azt hisszük, nem kell hosszasan fejtegetnünk, hogy mennyivel könnyebben segíthetünk tagjainkon akkor, ha majd szövetkezetté alakulunk s belátja mindenki ez egy esetből is, hogy milyen igazán őszinte emberbaráti cél szolgálatában áll a „Kitartás”. Szolgáljon ez buzdításul mindazoknak, a kik még kételyeket táplálnak működésünk önzetlen tisztasága felől s tömörüljünk minél számosabban és minél előbb a „Kitartás” zászlója körül, hogy mihamarabb szövetkezetté alakuljunk, mert csak akkor teljesítheti a „Kitartás” igazán emberbaráti hivatását.

Vasár- és ünnepnap zárva.

Sehol a világon nem értik úgy annak a módját, hogy miként kell a szegény embert kizárni mindama jótékony intézmények élvezetéből, a melyeket részint nagylelkű adakozók részint pedig a nemzet vagy az állam tart fenn a közművelődés előmozdítása céljából. Ezer és ezer-féle módon nehezítik meg a hozzáférhetését minden nyilvános helynek, mintha csak azt akarnák erőnek erejével elérni, hogy szegény ember valahogy hozzá ne juthasson semmihez, mintha csak erőnek erejével azt igyekeznék elérni, hogy a szegény ember ne művelhesse önszorgalmából nálunk soha magát. Pedig hála Istennek elég szép intézmény van csak itt Budapesten is, a mihez a szegény ember ha hozzáférne, bizony szívesen szentelne egy-két órát, hogy ismereteit bővíthesse általuk. Ne menjünk tovább, csak kezdjük a Nemzeti Múzeumon. Van ott régiségtár, képtár, állattár, szemnek, szívnek gyönyörűségére. De ha el akar valaki menni oda akkor, a mikor legtöbb ideje van, tehát vasárnap délután, vissza tartja a figyelmeztető tábla, hogy: vasárnap zárva. Ott van a Tudományos Akadémiában elhelyezett Eszterházy-képtár: vasárnap délután zárva. A fűvészkert, az Iparmúzeum, szóval minden, minden, a mit ingyen mutogatnak, vasárnap délután zárva van. Mikor nézze meg tehát mindezeket a szegény ember? Hétköznap, a mikor a kenyérré

valót kell megkeresnie! Vagy menjen a múzeumokba vasárnap délelőtt! De hát akkor mikor vigye családját az Isten házába?

Bizony szomorú állapot ez és példátlan hanyagságról tesz tanuságot az a nemtörődöm-ség, a melynek folytán éppen azok nem juthatnak hozzá az ismeretek közkincséhez, a kiknek a művelésére és tanítására azok a műintézetek leginkább volnának hivatva.

Mily kevés áldozatba kerülne azokat a közintézeteket vasárnap délután is nyitva tartani, hogy az a munkásnép is megtekinthesse azokat, a ki egész héten dolgozik. És vajjon nem az államnak van-e haszna abból, ha a népet és különösen a munkásosztályt művelni igyekszik minden rendelkezésére álló eszközzel?

Talán üdvösebb dolog lenne, ha a munkásnépnek lehetővé tennék azt, hogy a vasárnap délutánját a közművelődési intézetekben tölthetné el néha?

A Dunántúl, Fiume és a horvát tartomány ipari szempontból.

(Befejező közlemény.)

A magyar korona egyik gyöngyét, Fiume városát, fekvésének megfelelően az anyaországtól elkülönítve kell felemlítenünk, azonban nem sikolhatunk el könnyen mellette, mert bár a város területe igen kicsiny és népessége sem nagyon jelentékeny, gyártelepei számosak, s nem egy közülök ritkaság számba megy. Csak a legnagyobbakat fogjuk felemlíteni.

Sajátságos, de a szűk terület által eléggé indokolt, hogy Magyarország e főkikötő városában, hol tengerészeti hatóság, kereskedelmi- és haditengerészeti akadémia s tengerészeti múzeum van, hajógyár nem tartozik ezek sorába, bár hajók javítása és apróbb hajók építése it is megtörténik. Ide tartoznak azonban, mint más jelentékeny magyar városban a magyar kir. dohánygyár. Itt van a legnagyobb ilyenmű intézet, hol átlag 2500 leány nyer állandó foglalkozást, s egy pár száz férfi. Másik nagy gyár a rizshántoló- és keményítőgyár, mely 1881-ben épült, s a magyar földön termelt kis rizs mellett jobbára birmai, kochinchinai és japáni rizst hámoz. Naponkiat 3—400 munkás dolgozik benne, a munka eredménye évenként 450—500 ezer métermázsza rizs és 28—30 ezer métermázsza rizskeményítő, melyeket a „fehér elefánt” jelvénye alatt küldenek messze földre. Közelében van a magyar általános hitelbank által 1883-ban alapított nagy kőolaj-finomítógyár, hol 300—500 munkás talál foglalkozást. Évenként 325—350 ezer hordó nyers petrolumot finomít, s a magyar kincstárnak mintegy ötödfél millió forint évi vámot és adót szolgáltat be. Anyagát Oroszországból, Amerikából külön gőzönsön hozza, s vasból készült vörös és kék tartányok egész utcái sorai, meg hordógulák láthatók területén.

Az előbbi nagygyáraknál is híresebb a Withehead-féle torpedogyár, mely e hatalmas halalakú vízi szörnyetegeket az egész világra elszállítja, s továbbá a Smith és Meynier-féle papirgyár, melyet még 1827-ben alapítottak, s finom készítményei Angliában és a távol Keleten nagyon

ismeretesek. Kevésbé nagy, de szintén jelentékeny gyárak még a vegyszerek gyára Cantridánál, a zakalji gőzmalom, a kötélgyár, a gőzfűrész, a téstágyár és a hajógyár. Feltűnő nagyságával a budapesti leszámítoló- és pénzváltóbanknak 1891-ben a vasuti pályaudvar mellett épített óriási elevatorja, mely ezer vasuti kocsi tartalmát fogadhatja be.

* * *

Röviden szólanunk kell a horvát városok iparáról is. Tehetjük nagyon röviden, mivel számadatokkal is könnyen igazolható tény, hogy nemcsak a horvát városok, hanem maga az egész tartomány iparilag is sokkal fejletlenebb, mint az anyaország. Különösen kitűnik ez a nagy iparból, melynek tulnyomó része ott a faiparra szorítkozik, míg az anyaországban a cukoripar, gépipar, valamint a szeszgyártás s malomipar meglehetősen kifejlődtek. Feltűnő ugyan a népszámlálás eredményében, hogy az aránylag legtöbb iparosal (az összes lakosság 35.02 százaléka) bíró város, mely ennél fogva valamivel még Budapest és Fiumét is felülhaladta, a kis Ivanics horvát község volt. De ez nagy kivétel, oly annyira, hogy az egész magyar birodalom területén levő 56 járás közül, melyekben az iparos elem a népesség 2%-át sem teszi, a horvát tartományra 24 jut, tehát csaknem fele. Az anyaországban nincs oly járás, hol az iparosság az összes népességnek egy százalékát sem teszi, a horvát tartományban ellenben 11 ilyen van s általában a legkevesebb iparos található Lika-Krbava megye perusici és udbinai járásában, amabban a népességnek 0.21, az utóbbiban pedig 0.27 százaléka. Általában az egész horvát tartományban alig van kétharmadrész annyi iparos, mint magában Budapesten, s még kevesebb a tulajdonképeni gyáros. 20-nál több segédet foglalkoztató iparvállalat is csak 110 van (az anyaországban 1.120), 100-nál több munkással dolgozó gyár pedig összesen 25 (az anyaországban 200).

Természetes, hogy a legtöbb gyár, mintegy 22, a fővárosban Zágrábban van, melyet különösen a földrengés ideje óta nagy buzgalommal igyekeznek emelni. De a gyárak között csak három érdemel külön felemlítést: az állami dohánygyár, egy bőrgyár és egy hadfelszerelési gyár. Van ezeken kívül még egy tekintélyes gőzmalom, egy ácsműhely s kisebbszerű parkettgyár. Van azonban a városban meglehetősen sok iparos; köztük különösen építészettel foglalkozó ácsok, téglagyártók, kályhakészítők, kőfaragók és szobafestők.

A lakosság számarányához képest még több az iparos Eszék városában, hol szintén az építészeti ipar a legjelentékenyebb foglalkozás, ácsok, asztalosok, fafaragók igen nagy számmal vannak. E mellett azonban itt már az élelmezési ipar is eléggé kifejlődött. Van több pék, likőr- és eczetkészítő, pálinkafőző. A gyári vállalatok között legnagyobbak a gyufagyár és üvegyár, van még középszerű gőzmalom, téglagyár, vasöntő, gépgyár és bőrgyár, sőt a selyemfonás és orgonakészítés is otthonot talált magának. Eszék igen sokat nyert a vasuti összeköttetés által; nem

lehetetlen, hogy felvirágozni fog, különösen ha a szlavonai nagy erdőségek pusztulása után más foglalkozás is igénybe veszi népét. Eszék környékén egész sereg ipartelep van, melyek főként dongákat, talpfákat és más faterményeket készítenek, köztük csersavat, azonban a faanyag nemesebb felhasználását parkettekre, papírra, dobozokra s más faárúkra alig kísérlik meg.

A hajdani Szlavonia városai közül a különben élénk kereskedelmi forgalmú Bródnak s a történelmi szempontból nevezetes Karlovicznak és Péterváradnak jóformán semmi számbavehető ipara nincs. Pozsegában már van valami, egy rakás kötővas, posztó és pokróczkészítő. Előkelőbbek és népesebbek Ruma és Mitrovicza. Rumában sincs valóságos gyár, egy nagyobb szeszfőzdét kivéve, mesterember igen sok, így 53 szabó, 62 czipész, 43 ács. Még több a mesteremberek száma Mitroviczában, hol csak pék 57 van. A legelőkelőbb hely azonban Eszék kivételével kétségkívül Zimony, Belgráddal szemben. Ez a város újabban jelentékenyen emelkedett s így már gyárjai is vannak. Eczet-, szeszgyártása, egy kis gőzfűrész, olajgyár és selyemfonó. Mindezek azonban kicsinyesek. Imponáló ellenben a község városias kinézésére nézve a sok üzlet, 80 mészáros, 86 pék volt a népszámláláskor s ezenkívül 219 szabó és 140 csizmadia, valóságos iparos hadsereg.

Áttérve a tulajdonképeni horvát területre, legelőször Varasd városba járunk, hol — egészen közel az anyaország határához — néhány kisebb gyárat találunk, minők: pálinkagyár, kőedénygyár, gőzfűrészgyár. Belovár-Kőrös megyében csak Kőrös városában van szesz- és eczetgyár, a többi városok Belovár, Ivanicz és Kaproncza kis iparosok hazája. Említettük, hogy ezek egyike: Ivanicz arról nevezetes, hogy aránylag itt lakik a legtöbb iparos hazánkban. Valóságos csoda ez. Az egész községben 848 lélek van; ezek közt 53 czizmadia, 86 szabó, a csekélyebb számmal levő iparosokat egészen mellőzve. Bizonyos, hogy e rendkívüli arány csakis abból magyarázható meg, hogy az ipar itt nemzedékeken át otthonos.

Zágráb vármegye városai már inkább iparúzóik Kostajniczán nincs valódi gyár, de Petrinjén, hol fazekas és szabó is sok van, egy kis pálinkagyár található, Sziszekén pedig gőzfűrészmalom és hajó-ács-telep. Legjelentékenyebb hely Károlyváros, hol a szép számmal levő kis-iparosokon kívül három gyár van: kályhagyár, szeszgyár és épületfagyár. Csakhamar ezután megkezdődik a Karszthegység, Magyarországnak kétségkívül legszomorúbb vidéke, hol a gyér népesség a szó szoros értelmében a mindennapi létért küzd. Itt három kis város van, Carlopago, Buccari és a kissé nagyobb Zengg. Mindháromban régebben hajógyár is volt, de a gőzhajók korszaka a különben is primitív jellegű gyárakat kisiparrá alakította át, más kis iparos pedig alig van, a legtöbb ember megelégszik a halászáttal és a Fiume piacán szerzett csekély nyereséggel. Mily óriási különbség van ezen elmaradott horvát helyek és a lényegileg hason körülmények közt levő, de magyar Fiume között, mely valódi nagy város velük szemben!

ISMERETEK TÁRA.

Milyen hatással van a zene az állatokra?

A mithologia szerint már Orpheus is megkísérelte a vad állatokat édesen zengő lírája hangjaival megszelídíteni.

A jelen korban az angoloké az érdem, hogy tudományos szempontból kísérleteket tettek arra nézve, hogy a hegedűszó milyen hatással van a különféle vad állatokra.

A londoni állatkertben egy hegedűművész jókor reggel, midőn a medvék még aludtak, a ketrecz tetején levő hidon játszani kezdett.

Alig szólalt meg a hegedű, a legfiatalabb medve fölébredt és a játszóhoz közeledve, két hátulsó lábára állva hallgatta a zenét.

A zenész ekkor leszállott a hidról és a ketrecz oldalára állva folytatta játékát.

A medve egész a ketrecz széléig követte és két első lábát a rácsra tette, mintha a hegedűt igyekeznék elérni.

A két vénebb medve szintén felébredt és komikus testtartással hallgatva a zenét, még orrukát is kidugták a rácson.

A zenész szándékosan hamis hangot (gixer) adott, mire mind a három medve ijedten vissza hőkölt, sőt a ketrecz legtávolabb eső részébe menekültek.

Később egy induló hangjaira le s fel sétáltak a ketreczben és lépéseiket a zene ütemeihez igyekeztek alkalmazni.

Az oroszoknál majdnem hasonló volt a hatás; mindnyájan a ketrecz rácsa elé állottak, s egy hím bojtos farkát az ütemek szerint kezdte himbálni.

A nőstény pedig, hogy közelebb juthasson a zenéhez, erőszakosan kitolta a hímet helyéből.

A farkasoknál egészen más volt a hatás; a zene elijesztette őket, szőrüket felborzolva fogukat vicsorgatták.

A *sakál* és a *róka* már nem féltek ennyire a zenétől.

A *bárányokat* annyira elragadta a zene, hogy a legelést is abba hagyták.

Egy afrikai *elefánt* figyelemre sem méltatta a muzsikát, s óriás füleivel flegmatikusan tovább legyezte magát.

De legnagyobb izgatottságba és bámulatba a *majmokat* ejtette a zene.

Egy fiatal orángután azonnal hátat fordított a zenésznek és a ketrecz legmesszebb eső részébe menekült. Egy másik karjait keresztbe téve a legnagyobb komolysággal hallgatta a zenét.

Lapunk szűk tere nem engedi, hogy tovább folytassuk; annyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy a kísérletek végeredménye szerint megállapították, hogy csaknem minden állat bír némi zenei érzékkel, mert a gixerektől valamennyien megijednek.

Méhek és galambok versenye.

A sport valóságos divattá vált századunkban. A fogadások úgy a lóversenyeknél, mint a kerékpároknál napirenden vannak, de ezer meg ezer sportúzó folyton azon töri fejét, hogy e téren valami újat találjon fel. Így a mult évben — a mint azt annak idején a lapok is leírták —

Franciaországban igen érdekes verseny volt egy számár és egy kerékpáros között.

De ennél is érdekesebb volt egy wesztfáliai méhészt fogadása, hogy a galambok vagy méhek röpködése gyorsabb-e?

12 méhet és 12 galambot öt kilométer távolságra vittek a méhkas, illetőleg a galambháztól, és egyszerre eresztették el őket.

Az első méh egy negyed perczel előzte meg az első galambot. Három méh előbb ért célhoz mint a második galamb, a többiek majdnem ilyen arányban értek haza.

A méhek tehát legyőzték a galambokat.

„Európa legnagyobb bálnája Magyarországon.“

E cím alatt közlik a lapok, hogy Borbolán egy 8 méter hosszú bálna csontvázát ástak ki az agyagból. Az ottani téglagyár tulajdonosa az értékes csontvázat a budapesti földtani intézetnek ajándékozta.

Nem áll azonban, mintha ez lenne Európa legnagyobb bálnája, mert néhány év előtt Brest környékén sokkal nagyobb bálnát fogtak.

Az akkori leírások szerint ez a bálna 33 méter hosszú és 6 méter vastag volt.

Az óriás állat ösmeretlen módon megsebesülve a tenger dagálya által a magasan fekvő sziklás partokra dobatott ki, s onnét nem menekülhetett, de azért sokáig nem volt megközelíthető, mert farkával oly óriás csapkodást vitt véghez, hogy a közelben levő sziklákat letördelte.

De a halászok végre is győzedelmeskedtek felette s ott helyben felszeletelve 133 ezer kilogramm husát egy olajgyárosnak adták el. A gyáros állítólag 25.000 frtot nyert rajta.

Csontváza múzeumba került, s így ez minden esetre nagyobb, mint az előbb említett hazai lelet.

A legdrágább tojás.

Mátyás királyról tudjuk, hogy álruhában igen gyakran beutazta az országot, hogy saját szemével is meggyőződjék népének helyzetéről és anyagi viszonyairól.

Egy ilyen alkalommal egy adószedő kamarásának székhelyén is megfordult, s látta a kamarást, a mint a sáros útra elébe rakott aranytálakon lépkedett a templomba.

De ha gazdag volt a kamarás, annál szegényebb volt a nép, melynek még cseréptáliból sem volt mit ennie.

Megéheztén Mátyás király, a község egyetlen korcsmájába tért be, a hol azonban 3 tojásnál egyebet sem kapott, de ezért is 6 darab aranyat kellett fizetnie.

„Te vagy uram ez évben az egyetlen vendégem — mondá a korcsmáros — s így te rajtad kell bevennem az egész évi árendát, a mely épen 6 aranyat tesz ki.“

A király, a mint jött — ismeretlenül — távozott, de figyelmeztetni akarván kamarását — távozása előtt ezt írta a korcsma falára:

„Itt volt Mátyás király,
Megett három tojást;
Látta aranytálon
Járni a kamarást.“

Ezek voltak eddigelé a legdrágább tojások, melyekről a történelem megemlékezett. Most azon-

ban Londonban még ennél is magasabb összeget — mintegy 800 frtot fizettek — egy a történelem előtti időkből származó tojásért.

E tojás területe 84 centimeter volt, s magas árát megmagyarázza az, hogy a *Piornis Maximus* nevű vízözön előtti madártól származott.

K R Ó N I K A

Dreyfus elítélésének hire a lapok külön kiadásai után Párisban is elterjedt, s a lakosság egy része palástolatlan meglepedéssel fogadta, bár a büntetés kiszabása és különösen az enyhítő körülmények csodálkozást keltett. A boulevardok élénkek voltak, különösen a naczionalista lapok szerkesztősegei előtt, melyek zászlókkal díszített óriási táblákat tettek ki „Éljen a hadsereg!” felírással. De sehol sem tűrtek csoportosulást. A naczionalista lapok külön kiadásai vastag betűkkel, csak az elítélést közlik, a nélkül, hogy az ítélet szövegét hoznák. Az Intransigeant kijelenti, hogy Dreyfus elítélésével a kormány helyzete tarthatatlanná vált. Szerintök Loubet helyzete is súlyosra fordult. A Libre Parole a haditörvényszéknek ítéletét francia győzelemnek mondja.

Spanyolország és Portugália között egy idő óta a legjobb viszony van. Madridban meg vannak győződve, hogy Anglia csak a kedvező alkalmat lesi, hogy kerülő úton, a kereskedelmi politikai tekintetben teljesen az ő befolyása alatt álló Portugálián át s a portugálok segítségével kiterjeszse kezét Spanyolországra is. Bár különös alapja a spanyolok aggodalmának nincs, ez a föltevés elég volt arra, hogy a spanyol-portugál viszony megrosszabbodjék. Az utóbbi napokban hozzájárult a kölcsönös bizalmatlanság fokozásához a pestis terjedésének meggátlására tett intézkedések. Spanyolország határzárt rendelt el a Portugáliából érkező árúkra, úgy, hogy a kereskedelem a két ország között teljesen megakadt. Egy határkonfliktus még élesebbé tette a differenciákat. A portugál határőrök ugyanis rálöttek a spanyol egészségügyi csapatokra s egy katonát megöltek és többet megsebesítettek. A spanyol sajtó elkeseredéssel tárgyalta az esetet s a madridi körök is szándékos bántalmat láttak az esetben. A kormány energikus jegyzéket küldött Lisszabonba, de választ rá még nem kapott. Nemrég megjelent Madridban egy broszura, a mely azt írja, hogy a portugál seregek az angolok segítségével nagyon kevés munkájába kerülne, hogy a keze körül forgathassa egész Spanyolországot. Nagy föltűnést keltett ez a broszura kivált azért, mert a portugál király egyik hadsegéde írta s megnevezi azokat a pontokat is, a melyeken legkönnyebben át lehet jutni Spanyolországba. E broszura következtében a két ország között még feszültebb lett a viszony.

A *délafrikai háború* kitörésének pillanata mindinkább közeledik. Transzvál felvilágosítást kért az angol hadikészülődésekről.

A new-yorki World a transzváli kormánynak egy nyilatkozatát közli, a melyet az válaszul küldött arra az angol megkeresésre, hogy a burok álláspontja kifejtessék. A nyilatkozat úgy szól, hogy az izgatást a köztársaság ellen részben a brit lakosoknak az a pártja űzi, a melynek szemet szúr a köztársaságok létezésére, melyek Délafriká-

nak legvirágzóbb területeit foglalják magukban, — részben azok a bányakapitalisták, a kik — nem érve be azzal, hogy a világ legjobb bányatörvényei alatt élnek, teljes uralkodásra törnek a törvényhozás és a közigazgatás fölött. Az agitáció célja kétségkívül a köztársaság elpusztítása. A nyilatkozat így végződik:

„Elhatároztuk, hogy szabadságunkat és önkormányzatunkat a végsőig megvédjük, mert népünk azért ontotta vérének. Hitünk a szabadság ügyében nem ingott meg.“

Chamberlain utolsó táviratára adott válasz így szól:

„A kormány sajnálja, hogy az angol kormány el nem fogadhatta az augusztus 19. és 21-iki táviratokban tett ama javaslatokat, hogy öt év multán a szavazójog megadassék és hogy Witwatersrandban a mandátumok gyarapíttassanak. Annál inkább sajnálja ezt a kormány, mert a pretoriai angol ügyvivővel folytatott szóbeli tárgyalásból azt következtethette, hogy javaslatait az angol kormány elfogadja. A kormány most már javaslatait nem létezőknek tekinti és lehetetlennek tartja, hogy a volksraad vagy a nép elé terjeszse. A kormánynak továbbra is az a véleménye, hogy javaslatai túlmennek a bloenfonteini főbiztos által megszabott feltételeken és azt is véli, hogy javaslati méltányosak voltak. Nem kívánja az angol kormánytól, hogy az 1884-iki konvenczion (a multkoriban ismertettük) alapuló valamely jogáról lemondjon, vagy hogy a népjog alapján őt megillető abbeli jogáról, hogy alattvalóit megvédje, elálljon, biztosan reméli azonban, hogy Anglia a londoni konvenczióhoz és a népjoghoz fog ragaszkodni és határozatait a jog és méltányosság fogja vezérelni.“

A mi a szuverenitás kérdését illeti, a kormánynak továbbra is az a nézete, a mit 1898. április 16-diki tervezetében kifejezésre juttatott és fölöslegesnek tartja, hogy azt ismétlje.

A választási törvény tekintetében a kormány hajlandó bizonyos módosításokat terjeszteni a volksraad elé és arra is hajlandó, hogy megad minden lehető információt és felvilágosítást, valamint figyelemre méltatja a választási törvénynek technikai kérdéseit is. Ezzel azonban szó sem lehet a belső ügyekbe való beavatkozásról és nem is tekinthető precedens esetnek. A kormány esetleg további javaslatokat fog az angol kormány elé terjeszteni, úgy a bizottság egybeállítására, valamint a tanácskozás helyére nézve.

A kormány további választ helyez kilátásba Chamberlainnek július 27-iki levelére. Megelégedését fejezi ki az angol kormánynak abbeli készsége felett, hogy a választott bíróságról tárgyaljanak, tudni óhajtja azonban, hogy az ilyen választott bíróság tagjai közé az Orange szabadállam polgárait is felveszik-e; tudni szeretné továbbá azt is, mily ügyeket tárgyalna ez a választott bíróság.

Londonban tegnap a minisztertanács foglalkozott a válaszszal és az ebből folyó helyzettel. A Pall Mall Gazette úgy tudja, hogy a minisztertanácsban a miniszterek teljes egyetértésben voltak. A tanácskozás eredménye Transzvalhoz intézendő élehangú válasz lesz, a mely határozottan visszautasítja annak a javaslatnak az elfogadását, hogy Anglia lemondjon fenhatóságáról, és Transzvál arra emlékezteti, hogy a közös bizottság

kiküldésére vonatkozó ajánlat nem maradhat határozatlan ideig nyitva. A távirat energikus utalást fog tartalmazni arra, hogy nem fogadható el semmi olyan válasz, mely valamely lényeges feltételt illetőleg kitérő vagy kedvezőtlen.

Igen természetes, hogy már ez a kiszivárgott hír is végsőig izgatta a kedélyeket. A kormánykörök kerülnek minden közelebbi felvilágost, míg a katonai körökben a háborút várják. Sir Redvers Bullert háború esetére Délafrika generálismusává nevezték ki. Az indiai helyőrségből egy-egy dandárlovasságot, gyalogságot, tüzőrséget és egészségügyi csapatokat mozgósítottak az esetleges elszállításra.

A Central News jelentése szerint 10,000 angol-indiai katona indul el már holnap. Az angol tartalék behívására megtörtént minden intézkedés. A háborút mindenki elkerülhetetlennek tartja.

A *belgrádi pör* azért érdekes, mert nemcsak a merénylő Knezevicsen fognak ítéletet mondani, hanem a radikális párton is. A pör folyamán ki kell derülni az Obrenovics-dinasztia és a szerb állam mostani rendje ellen szőtt összeesküvés minden szálának, a melyekből ki fog tűnni, hogy megokolt volt-e az a nagy szigorúság, a melylyel a kormány a radikális párt vezető férfiai ellen fellépett. A pör ítélete elé szintén nagy érdeklődéssel néz a világ, mert a szerb törvények szerint súlyos büntetés vár mindazokra, a kiket az összeesküvés vádjára alapján a törvényszék elé állítottak.

A *karlsruhei nagyhercegi* kastélyban adott mult heti díszlakomán a nagyherceg pohárköszöntőt mondott, a melyben örömmel üdvözölte a császárt és megemlékezett a császár nagyatyjáról, a kinek a hadsereg annyit köszönhet. A császár viszont a nagyherceget köszöntötte fel. Megemlékezett ugyanennek a hadtestnek húsz év előtt tartott díszszemléjéről, a melyben résztvett a nagy császár és a császár boldogult atyja, a jövő fényétől körül sugározva, valamint a nuitsi győző. A mi kötelességünk — mondotta a császár — megtartani a mit ők reánk hagytak. Ebből a szempontból a mai díszszemle méltán csatlakozik amahhoz, büszkeségül a népnek és országnak, intelmül a külföldnek. Mert akár arany-piros, akár zöld-fehér, akár fekete-piros a zászló, a birodalom aranylobogójának védőpánczélja a zászlók összessége. De hogy így van a dolog, azt annak köszönhetjük, hogy a nagy császárnak megadott sok évi keresés és készülődés után megtalálta azokat a német fejedelmeket, a kik a nagy ügyért lelkesedve azonnal melléje állottak. A haza összetartásának legbiztosabb kapcsa fejedelmek helyesen fölfogott együttműködése és a csataterén közösen ontott vér. Vajha a XX-ik század ugyanabban az állapotban találná a fiatal birodalmat, a hogy a nagy császár ránk hagyta. Legyünk mindig tudatában annak, hogy gondoskodnunk kell a vallás megvédéséről, hogy az a nép számára megtartassék és hogy küzdenünk kell az erkölcsért és a rendért. A nép az új században is, minden új szellem és eszme daczára, viharedzetten, például minden más országnak, meg fogja őrizni a régi monarchikus hűséget. A badeni fejedelmi pár példaképe lett ezeknek az eszméknek.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK

Egy nőorvos hőstette.

New-Yorkból írják: az Arizona államban lakó moyuin indiánusok között egy idő óta olyan nagy mértékben pusztított a hólyagos himlő, hogy az egész törzs megsemmisülésétől lehetett tartani. Egy ifjú orvosnő, Miss dr. Mary Makee vállalkozott arra, hogy a pusztító epidemiával megküzd. A bátor orvosnő mindent megtett, hogy a himlő tovaterjedését megakadályozza. Az egészségesekeket beoltotta, a kunyhókat és használati tárgyakat fertőztelenítette, a mi az ottani viszonyok között nem épen a legkönnyebb feladat volt. Az indiánusok szentül meg vannak győződve, hogy a betegséget valamelyik rossz szellem küldötte reájuk, a melynek elhárítását csak a ceremóniák és éneklések által tudják elérni. Miss Makee a kormány kiküldött közege által egybehívta a törzset és egymásután beoltotta őket. A vörösbőrűek nem igen szabadkozottak; inkább tréfának vették az apró tűszúrásokat. A kunyhók dezinficiálásánál azonban már duzzogni kezdtek s mikor az idegen nő amaz ágyneműeket tűzbe dobatta, a melyeken gyermekeik avagy asszonyaik meghaltak, hangosan adtak elégtelenségüknek kifejezést. A hátramaradtak mintegy örökségüktől látták magukat megfosztva és nem igen akartak belenyugodni a holmik elégetésébe. A bátor nő azonban nem hátrált meg feladatának nehézségeitől. Annaira vitte, hogy hét moyuin falu közül kettőt már megmentett; az összes lakosokat beoltotta és a fertőzött holmikát elpusztította. Midőn Miss dr. Makee a harmadik faluba ért, a község határán a főnök várta és kijelentette, hogy nem ereszti be a faluba. Hiába volt ott minden szép szó, sőt még Miss Makee ama kijelentése sem használt, hogy az egész törzs elpusztul, ha nem engedik magukat beoltani. Az elszánt nő azonnal sürgőnyt küldött az Egyesült-Államok kormányához, a melyben jelentést tett a történetekről, és katonaságot kért, hogy a szerencsétlen indiánusokat még saját akarata ellenére karhatalommal is megmenthesse.

Az angol trónörökös levelezése.

A walesi herceg marienbadi tartózkodása alatt nem kevesebb, mint 1300 levelet kapott, a melyek mind kérőtartalmúak voltak. 320 levélben aláírását kérték, mint autogrammot. 260 hölgy hajfürtöt kért a hercegtől, de ezt a kérésüket a legjobb akarata mellett sem teljesíthetné a trónörökös. És végül 300 ajándékot is kapott a herceg: botokat, aranysziveket, stb. Szegény herceg!

Esküvő a tengeren.

Egy angol lapban néhány regényes esküvő történetét olvassuk. Valamennyit a nyílt tengeren tartották meg. Különösen Amerikában divik nagyon az ilyen házasságkötés, mert három mérföldnyire a tengerparttól a szerelmeseket nem köti többé a szülők akarata, sem a hazai törvények. Nemrég egy angol nő Kaliforniába utazott, hogy férjhez menjen egy mérnökhöz, a ki a mult évben meghódította szívéét. De a fiatalok bánatára a vőlegény szülei nagyon ellene voltak a házasságnak. A mérnök segített a bajon. Menyasszonyá-

val és egy lelkeszszel egy kibérelt hajóra szállt. A hajó útra indult s mikor a szárazföld eltűnt a szemhatáron, a lelkész összeadta a párt. Persze néha az ilyen házasságok, a melyeket a tengeren kötnek, nem végződnek szerencsésen. Csak a mult évben történt, hogy egy hongkongi tisztviselő megkérte menyasszonyát, hogy jöjjön Angliából Hongkongba, hogy megtartsák az esküvőt. Útközben azonban a leány beleszeretett egy utitársába, a ki folyton üldözte szerelmével. A hajón ott volt a pap és azonnal megtörtént az esküvő. A türelmetlen vőlegény Hongkongban várta a menyasszonyát, de az már mint másnak a felesége érkezett oda. Az asszony addig már megbánta a tettét s meg akarta semmisíteni a házasságot. Kétségbeesésében öngyilkos lett, de előbb megható levelet írt régi vőlegényéhez, a kihez való hűtlensége annyira megbosszulta magát. Néha más oka is van annak, hogy az esküvőt a tengeren tartják meg. Néhány nappal ezelőtt egy jakt-klub elnökének leánya esküdött meg a new-yorki kikötőben, mert az atyja azt tartotta, hogy egy hajós leánya csakis a tengeren mehet férjhez. A jakt földézetén pompás kápolnát állítottak föl. Az esküvőt a kápolnában tartották meg s utána az új pár tengerre indult a nászutra.

Embervért ittak.

Hajmeresztő esetet jelentenek New-Yorkból. A Drot nevű norvég hajó augusztus 11-én az Atlanti-oceánon léket kapott és süllyedni kezdett. A tíz személyből álló legénység úgy menekült meg a vízbefulástól, hogy hirtelenében tutajt tákoltak össze és azon ereszkedtek a tengerre. Így hanyódtak majdnem két hétig étlen, szomjan. Ezalatt egyikük megőrült, ketten pedig elájultak és a tengerbe estek. A többi heten, hogy megmeneküljenek az éhhaláltól, sorsolást rendeztek maguk közt és azt a szerencsétlent, a kire a sors esett, megölték és kiszopták a vérével. Ezzel tartották fenn magukat addig, míg egy amerikai hajó reájuk akadt és a csonttá aszott embereket a charlestowni kórházba szállította.

A legrégebb kenyér.

Ha az angol nemzeti muzeum igazgatójának egyszer eszébe ötlene, hogy lakomát rendezzen a felügyelete alatt álló leghíresebb muzeum valamelyik ősi termében, ugyancsak különös dolgokat találhatna vendégei elé. De a megkövesedett történelmi kor előtt élő halak s mindennemű állatok mellett is legérdekesebb lenne az a darab kenyér, a mely a legnagyobb büszkesége az angol muzeumnak. Egy alig két kilónyi czipócska ez, a melyről már köteteket írtak össze a brit arkeológusok s valamennyien arra a következtetésre jutnak, hogy ez a világ legrégebb kenyere. Eredetét Krisztus előtt 1560. esztendőre viszik vissza, a mely időben több élelmiszerral kenyeret is temettek a halottak mellé. A legérdekesebb a dologban, hogy a kincset érő régiséget egy francia régész találta Assyriában a század elején valami ásatás alkalmával. A francia tudós följajánlotta a párisi muzeumnak a régiséget négy ezer frankért, a hol valósággal kigúnyolták, sőt a kenyér eredetiségét is kétségbe vonták. A megsértett tudós erre odaajándékozta a brit muzeumnak, a melynek leltárában tízezer font sterling értékkel szerepel.

A világ vége.

Falbnak azt az értekezését, a melyben az év november 13-án két üstökös összeütközését fejtegeti, egy vállalkozó könyvkereskedő kinyomatta és sok ezer példányt adott el a füzetekből, a melyek különösen az orosz nép alsóbb rétegeiben találtak hívőkre. A dolognak szomorú következményei lettek, — a melyek újra igazolják az orosz paraszt butaságát és könnyen hívóságát. A novogródi kerület földművelői egymásután adták el jószágaikat, várván a világ végének közeledtét. Télre már nem tettek félre semmit, mindenüket elitták. A füzetek másutt is hasonló következményeket idéztek elő, úgy, hogy a kormány lefoglalta azokat. A munkások körében is terjed a téves hit. Száz és száz munkás kérte a gyárakból és bányákból elbocsájtását, hogy a világ végének bekövetkezése előtt néhány hetet falujokban övéik körében tölthessenek el. Szökésüket csak a rendőrség tudta megakadályozni. Néhány faluban a csalók egész tömege potom áron vette össze a léprement parasztság földjeit.

Kötelező táncszabályok.

Egy ausztráliai bizottság szükségesnek találta, hogy a táncmulatságok megtartására állandó szabályokat alkosson, mely szabályok a jövő évi téli évadra általánosan kötelezők lennének. E szabályok egynémelyike igazán figyelemre méltó. A harmadik pl. így szól: Egyetlen férfúnak nem szabad ugyanazon táncosnővel kétszer egymásután táncolnia. A negyedik: Csak az angol táncstíl van megengedve. Az idáig dívott azon szokás, hogy a táncos mindkét kezét táncosnője vállára fektetve, végigkeringett a termen, szigorúan tiltatik. A hatodik: Annak a hölgynek, ki valamely úrnak kosarat ad, más úrral táncolnia nem szabad s a mulatságon ezen egész táncz alatt ülve kell maradnia.

A nők jogai.

Egy udvariatlan angol nemrég arról elmélkedett, hogy mennyivel több joga van a nőknek, mint a férfiaknak. Szó sincs róla, hogy egyenjogúság volna a két nem közt, mondotta a mérges agglegény, mert a nő teljesen ura sorsának, ha egy csepp esze van, a mit a férfiakról nem lehet mindig elmondani. Mindenbe beleavatkoznak a nők és bűneiket szívesen megbocsátják még azok is, a kiket megesaltak. Ha az asszony meggyilkolja férjét, mert ez állítólag durván bánt vele, az esküdtek a gyilkos asszonyt száz eset közül 99-szer fölmentik. De ha viszont az asszony keseríti meg a férje életét úgy, hogy ennek a türelme megszakad és bájos kinzóját egy napon elnémitja, akkor egész biztosan számíthat az akasztófára. Ha egy nő hűtlen kedvesét a házassági ígéret megszegése miatt a vádlottak padjára viszi, egész biztosan megkapja legalább egy részét annak a kártérítési összegnek, melyet követel. De ha megfordítva egy férfi perelné be hűtlen kedvesét, piszkos gazembernek fogják kikiáltani minden ujságban és az utcán kicsúfolják. A házastársak veszekedéseiben mindig a férfi húzza a rövidebbet, mert a hölgyek legutolsó menedéke, a könyvek, az ő rendelkezésére nem állanak. A kerékpározó hölgyet, ha a szabályok ellen vét, nem bántja jó Mihaszna András, de jaj a férfi kerékpárosnak, ha lámpája csak egy percze is elalszik. Így kesereg az udvariatlan anglus és mintha egy kicsit igaza volna.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Császtvai János, Kurtics. Levelező-lapjának tartalmát jóváhagyólag tudomásul vettük. Jogait előjegyeztük és fentartjuk. Üdvözet.

Nehuta Gusztáv, N.-Becskek. Hiányzó lapokat b. czimére elküldöttük, Kérjük velünk tudatni, hogy milyen könyvekre van szüksége, mert csak így nézhetünk utána.

Gruber István, Rozsnyó. Kivánságához képest megfelelően intézkedtünk. E lapszámunkat már a kért címmel kapja.

Broelmann Mihály, Nagy-Zsám. Prospektusunkat rövid idő múlva német nyelven kinyomatjuk és megküldjük. A lapot csak magyar nyelven adhatjuk ki, mert ellenkező esetben a szövetkezetnek indokolatlanul nagy kiadást okoznánk, ez pedig csak a tagok rovására történék.

Glos Károly, Sziszek. Tagsági díjakat két hónapra megkaptuk, tagsági jogosultsága teljesen rendben van.

Tóth Mihályné, Kaposvár, Zrínyi-út 25. Utána járunk ügyének s lehetőleg még e héten külön levélben válaszolni fogunk.

Cseh János és Virágh Károly, Budapest. Czímszalagját kivánságához képes kijavítottuk, e számunkat már az új lakásra küldöttük.

Gyuricza Antal, Bihar-Püspöki. Köszönjük szíves fáradozását. Ha minden egyes tagunk oly lelkesen támogatna bennünket, mint Ön, nagyban elősegítenék nemes törekvésünket. Kérjük továbbra is szíves fáradozásait. Üdvözljük.

Szatmári Lajos, Budapest. Czímszalagját kijavítottuk. Szívélyes üdvözet.

Nagy Imre, Hidas-Németi. Utána néztünk, a czime teljesen helyes. Figyelemmel kísérjük az expediciót. Üdvözljük.

Somodi Imre, Kecskemét. Minden tekintetben intézkedtünk. Reméljük, hogy most már nem lesz semmi panasz. Szívélyesen üdvözljük.

Németh Simon, Magyar-Boly. Legutóbbi lapszámunkat b. czimére újra elküldöttük s bele tettünk egy posta-cheque-lapot is, októberben küldünk ismét hármat.

Németh Ferencz, Szolnok, 1. sz. őrház. Őszintén köszönjük szíves fáradozásait, nagy örömeinkre szolgál, hogy oly lelkesen karolja fel ügyünket. Igen, 24 éven alul is beléphet szövetkezetünkbe. Szívélyesen üdvözljük.

Magyari Dénes, Fogaras. Az összes hiányzó lapokat kivánságához képest b. czimére elküldöttük. Reméljük megkapta.

Keilbael Károly, Versecz. A szükséges adatokat előjegyeztük. Köszönjük.

Karsa Lajos, Királyháza. Tagsági jogosultsága 1899. október 31-éig rendben van. Üdvözljük.

Rozner Lipót, Verécse. Az új kérvényt, mellékelve hozzá az 50 kros bélyeget is, még e héten elküldjük. Úgy látszik, az első levél elkallódott, részünkről rendben továbbítva lett. Fogadja részvétünket az Önt ért nagy csapásért. Őszintén sajnáljuk.

Szelkó János, Murány. 50. kros bélyeggel ellátott folyamodványát a felvételért címezze a magyar államvasutak gépgyárának igazgatóságához. A folyamodványt levélben küldje be nekünk, mi majd utána járunk, ha lehetséges, kivisszük, hogy felvegyék. Üdvözljük.

Kubányi J., Kecskemét. Köszönjük szíves fáradozásait. Nem jön fel Bpestre? Igen örülnénk, ha szerencsénk volna. Kérjük egyúttal a legközelebbi pénzbeküldéskor szíveskedjék az illető tagok tagsági könyvecskéjének a számát is lehetőleg megírni, nagy munkától ment meg vele minket.

Szányi Thalvieser Alajos, Debreczen. Levelező-lapját megkaptuk, e hónapban már várjuk az eredményt. E lapszámunkból 10 darabot küldöttük czimére, hogy megfelelően szétoszthassa. Ismételten kérjük most már a legodaadóbb munkásságra.

Micske János, Gavosdia. Igen, megkapja, s elhalálozása esetén pedig Ön fogja megkapni. Bővebben a jövő héten levélben válaszolunk.

De Rivo József, Bród. Köszönjük a szíves értesítést, intézkedni fogunk. Szívélyes üdvözet.

Halász Ferencz, Nagy-Kürü. Június 1-e óta tagsági jogosultsága egész 1899. október hó 31-éig rendben van. Üdvözljük.

Kluszka Antal, Budapest. Tagsági jogosultsága 1899. május hó 1-től egész 1899. szeptember hó 30-áig teljesen rendben van. Üdvözljük.

Kocsis Antal, Piroska. Nagyon csodáljuk, hogy nem kapta meg rendesen a lapot, a czímszalagja teljesen rendben van. Szíveskedjék értesíteni, ha még ezentúl sem kapná rendesen. A hiányzó lapokat elküldöttük.

Nyári Sándor, Normanci. Legutóbbi lapszámunkat b. czimére ismételten elküldöttük s abba egy cheque-lapot is tettünk. Október vége felé küldünk hármat.

T a r t a l o m: Köszönetnyilvánítás. — Gyors segély. — Vasár és ünnepnap zárva. — A Dunántúl, Fiume és a horvát tartomány ipari szempontból. — *Ismeretek tára.* — *Krónika.* — *Vegyes közlemények.* — *Szerkesztői üzenetek.*